

Ks. Tadeusz Gacia – Lublin, Kielce

WENANCJUSZ FORTUNAT, *POEZJE*, VIII 3 (FRAGMENTY). WSTĘP I TŁUMACZENIE

Wstęp

Publikując niniejsze opracowanie, jego autor pragnie wkomponować się w tematykę obecnego tomu KST. Wydaje się, że przekład fragmentów poezji Wenancjusza Fortunata, z mocno zaakcentowanym motywem maryjnym, może z nią dobrze korespondować. Integralną część opracowania, właściwie część zasadniczą, stanowi przekład. Towarzyszy mu konieczne wprowadzenie oraz objaśnienia.

Autorem utworu *Culmina multa polos* (*Carm.* VIII 3), którego fragmenty zostały tu przetłumaczone, jest Wenancjusz Fortunat (ok. 530–600 r.), poeta schyłku antyku i początków średniowiecza, pochodzący z Duplavlilis (dziśjsze Valdobiadene) w północnej Italii, wykształcony w Rawennie, a żyjący i tworzący na terenie ówczesnej Galii merowińskiej, zwłaszcza w Poitiers, gdzie pod koniec życia został biskupem¹. Bardzo bogaty dorobek poetycki Fortunata, bo o taki tu jedynie nam chodzi, stanowi około 250 rozmaitych – zarówno pod względem tematycznym, jak i genologicznym – utworów. Zostały one zebrane w 11 księgach, którym daje się tytuł *Miscellanea* albo *Carmina*² (ten drugi tytuł stosujemy w naszym opracowaniu).

¹ Por. *Vita Venantii Hon. Clem. Fortunati*, PL 88, 19–52; L. Navarra, *Venanzio Fortunato, Dizionario patristico e di antichità cristiane*, vol. 2, red. A. di Berardino, Casa Editrice Marietti 1984, 3556–3558; M. Cytowska, *Ostatni poeta starożytności – Wenancjusz Fortunatus*, „Meander”, 28 (1973), s. 307–320; W. J. George, *Venantius Fortunatus: a Latin poet in Merovingian Gaul*, Oxford 1992; L. Pietri, *Venanzio Fortunato e il suo tempo: convegno internazionale di studio* (Valdobiadene – Treviso, 29 XI–1 XII 2001), Treviso 2003.

² Venantius Fortunatus, *Opera poetica*, wyd. F. Leo, Weidmann, Berlin 1881 (Monumenta Germaniae Historica. Auctores antiquissimi IV 1). Nowsze wydania obcojęzyczne *Carmina*: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. I–III, wyd., przeł. i oprac.

Twórczość Fortunata, poza zupełnie nielicznymi wyjątkami, nie była dotychczas znana polskiemu odbiorcy. Wyjątkami były hymny *Vexilla Regis* i *Pange lingua gloriosi praelium certaminis*. Można powiedzieć, że dopisało im szczęście, ponieważ weszły do liturgii brewiarzowej, zaś w polskich kościołach ich przekłady (właściwie parafrazy) są śpiewane od setek lat jako pieśni pasyjne: *Króla wznoszą się znamiona* i *Krzyżu święty nade wszystko*; zresztą te dwa hymny miały w historii wiele tłumaczeń³. Poza nimi przez długi czas można było odnotować przekłady tylko kilku jeszcze innych utworów poetyckich Fortunata⁴. Wydaje się, że w ostatnich kilku latach można jednak mówić o stopniowym zapełnianiu luki w badaniach nad Fortunatem. Powstała monografia na temat jego poezji lirycznej i przełożono ponad dwadzieścia wierszy, które wyszły spod jego pióra⁵.

Bardzo wiele stron twórczości Wenancjusza Fortunata wypełniają motywy związane z poświęconym Bogu dziewictwem. Wiąże się to z kolejami życia poety, który wywędrował z ojczystej Italii, mając dwadzieścia parę albo trzydzieści lat, by już nigdy do niej nie wrócić. Nie wnikając w tym miejscu w powód wyjazdu i szczegółowe okoliczności podróży po Galii, wystarczy

---

M. Reydellet, *Les Belles Lettres*, Paris, 1994–2004; Venanzio Fortunato, *Opere*, t. I, wyd., przeł. i oprac. S. Di Brazzano, Società per la Conservazione della Basilica di Aquileia – Città Nuova Editrice, Gorizia – Roma 2001.

³ Por. *Vexilla Regis prodeunt*, tłum. F. A. Symon, *Hymny kościelne*, Warszawa 1901, s. 69–71; tłum. T. Karyłowski, *Hymny kościelne*, Kraków 1932, s. 21–22 (wyd. 2, Warszawa 1978, s. 54–55); tłum. B. Gładysz, *Hymny Brewiarza Rzymskiego oraz Patronatu Pańskiego*, Lublin 1993, s. 96–98; tłum. J. Piwowarczyk, *Hymny Brewiarza Rzymskiego*, Poznań 1958, s. 50–51; tłum. L. Staff, *Hymny Brewiarza i Sekwencje Mszalu*, Warszawa 1962, s. 80–81; tłum. Anonim XV (*Idą królewskie proporce*), w: *Średniowieczna pieśń religijna*, oprac. M. Korolko, Wrocław 1980, s. 36; *Pange lingua gloriosi praelium certaminis*, tłum. F. A. Symon, tamże, s. 71–73; *Lustra sex, qui iamperegit* (część hymnu *Pange lingua*), tamże, s. 73–74; tłum. T. Karyłowski, *Hymny kościelne*, Kraków 1932, s. 43–44 (wyd. 2, s. 50–51); tłum. B. Gładysz, *Hymny Brewiarza Rzymskiego oraz Patronatu Pańskiego*, Lublin 1933, s. 98–100; tłum. J. Gamska-Lempicka, *Hymny średniowieczne*, Lwów 1934, s. 86–91; tłum. L. Staff, tamże, s. 82–83; tłum. P. Galiński, „Ojcowie Żywi” (dalej OŻ) 10, s. 148–150.

⁴ *Crux benedicta nitet*, tłum. K. Bardski, OŻ 10, s. 150–151; *Tempora florifero*, tłum. A. Kowalkowski, „Przegląd Klasyczny”, 1 (1935), s. 204 (przedr. OŻ 10, s. 151–153; fragm. s. 39–40, 31–38: *Salve festa dies*, tłum. F. A. Symon, tamże, s. 81–82; tłum. T. Karyłowski, *Hymny kościelne*, wyd. 2, Warszawa 1978, s. 346; tłum. B. Gładysz, *Hymny Brewiarza Rzymskiego oraz Patronatu Pańskiego*, Lublin 1933, s. 10; *Do pani Radegundy: Regali de stirpe*, tłum. J. A. Ichnatowicz, OŻ 10, s. 153–154; *Frigoris hiberni*, tłum. J. A. Ichnatowicz, OŻ 10, s. 154.

⁵ T. Gacia, *Vernalia tempora mundo... Wenancjusz Fortunat i jego poezje liryczne*, Lublin 2014.

tylko wspomnieć, że w 566 r. odwiedził on Kolonię, Trewir, Verdun, Reims, Soisson i Paryż, następnie Tours, potem kontynuował wyprawę do Akwitanii i dalej w stronę Pirenejów. Spotkani ludzie i odwiedzone miejsca znajdują odzwierciedlenie w jego wierszach. W 567 r. poeta przybył do Poitiers. Tutaj, ze względu na temat przetłumaczonego i komentowanego utworu, musimy się nieco zatrzymać. W Poitiers, w ufundowanym przez siebie przynajmniej dziesięć lat wcześniej klasztorze przebywała Radegunda, niegdyś branka wojenna z Turyngii, wprowadzona przez króla Franków Chlotara I, potem królowa jako jego małżonka. Porzuciwszy małżeństwo z królem – nie bez oczywistych z tego powodu trudności – złożyła śluby i przyjęła welon⁶. Po wspomnianym ufundowaniu klasztoru Radegunda zamieszkała w nim, a przełożoną konwentu ustanowiła swą dawną wychowankę, Agnieszkę. Konsekracji zakonnej Agnieszki dokonał German, biskup Paryża⁷. Radegundzie i Agnieszcze poeta poświęcił w swej twórczości bardzo wiele miejsca. Tej pierwszej sam w dużej mierze zawdzięczał swoją wysoką pozycję na dworach królów merowińskich i pierwszy napisał jej biografię⁸. Obie święte kobiety, darzone przez Fortunata przyjaźnią, są adresatkami wielu jego wierszy, zwłaszcza wypełniających licznie VIII i XI księgę *Carmina*⁹.

---

⁶ Por. V. Saxer, *Radegonda, Dizionario patristico e di antichità cristiane*, vol. 2, red. A. di Bernardino, Casa Editrice Marietti 1984, 2968–2969; R. Aigrain, *Sainte Radegonde*, Paris 1987; *Radegonde de la couronne au cloître*, Dir. R. Favreau, Poitiers 2005; S. Gäbe, *Radegundis: sancta, regina, ancilla. Zum Heiligkeitsideal der Radegundisviten von Fortunat und Baudonivia*, „Francia”, 16 (1989), s. 1–30; S. Joy, *Basine, Radegonde et la Thuringe chez Grégoire de Tours*, „Francia”, 32 (2005), nr 1, s. 1–18; D. Kleinmann, *Radegonde une sainte européenne*, Graz 1998, Loudun 2000; *La riche personnalité de sainte Radegonde. Conférences et homélies prononcées à l'occasion du XIVe centenaire de sa mort (587–1987)*, Poitiers 1988; Ch. Méridol, *Le culte de sainte Radegonde et la monarchie française à la fin du Moyen Âge*, w: *Les Religieuses dans le cloître et dans le monde, des origines à nos jours*, Saint-Étienne 1994, s. 789–795.

⁷ Grzegorz z Tours, *Historia Francorum* IX 42, PL 71, 522–523.

⁸ Por. *Sanctae Radegundis reginae vita duobus libris composita. Liber primus. Auctore Venantio Fortunato Episcopo Pictaviensi*, PL 88, 651–664; przekład: T. Gacia, *Radegunda z Turyngii. Teksty źródłowe od VI do XII wieku*. Tłumaczenia z języka łacińskiego, wstęp i objaśnienia, Włoszczowa 2015, s. 23–46.

⁹ Na przykład: *Regali de stirpe* (*Carm.* VIII 5) – wiersz do Radegundy stanowiący pochwałę jej pochodzenia i formy wyrzeczenia, które wybrała; *Tempora si solito* (*Carm.* VIII 6) – do pani Radegundy na temat kwiatów; *Frigorishiberni* (*Carm.* VIII 7) – Agnieszka i Radegunda po upływie zimy stroją ołtarz kwiatami; *O regina potens* (*Carm.* VIII 8) – wiersz o kwiatkach przesłanych przez Fortunata Radegundzie; *Mens fecunda Deo* (*Carm.* VIII 9) – wiersz napisany wtedy, gdy Radegunda miała dobrowolnie zamknąć się w celi; *Unde mihi rediit* (*Carm.* VIII 10) – do Radegundy, gdy powróciła z zamknięcia w celi; *Quo sine me mea lux* (*Carm.* XI 2) – jak poeta

Odsyłamy do nich w przypisie, jednak oddzielnie warto zwrócić uwagę na wiersz o incipicie *Flumine nectareo* (*Appendix carminum* 23), który tematycznie koresponduje z *Culmina multa polos*. Wiersz *Flumine nectareo* jest poetycką ilustracją przyjaźni Fortunata z Agnieszką. Poeta przedstawia sposób, w jaki Agnieszka jako dziewica powinna przeżywać swój związek z Chrystusem, a czyni to ukazując obraz fizycznej miłości między dwojgiem ludzi, kochanką i kochankiem:

temporibus cunctis hunc per tua viscera volve:
sic sponso servent membra pudica fīdem (w. 17–18). [...]

Huius in amplexu te totam effunde licenter;
illum quisquis habet crimina nulla timet (w. 23–24)¹⁰.

Jego tul bez ustanku we wnętrzu twego łona
przez wzgląd na oblubieńca uchroni czystość i wstyd. [...]

W Jego ramion uściskach oddaj Mu się bez reszty,
ten, kto Go ma, nie musi żadnych oszczerstw się bać¹¹.

Motyw miłości między dziewicą a Chrystusem-Oblubieńcem znajdziemy także w wierszu *Inter apostolicas acies* (*Carm.* VIII 4) głoszącym pochwałę dziewictwa i szczęście dziewic w niebie. Przywołujemy kilka jego wersetów również dlatego, że w strukturze twórczości Fortunata zamieszczony jest on bezpośrednio po *Culmina multa polos*:

Frugē pudicitiae caeli dotanda talento,
aeterni regis duci tur in thalamis (w. 5–6).

przeżywa samotność i oddalenie od darzonych przyjaźnią kobiet; *Mater opima, decens* (*Carm.* XI 3) i *Dulce decus nostrum* (*Carm.* XI 5) – rocznica objęcia przez Agnieszkę funkcji ksieni klasztoru; także wiele mniej znaczących treściowo wierszy: *Si pietas et sanctus amor* (*Carm.* XI 4); *Multiplīces epulae* (*Carm.* XI 10); *Respice, delicias* (*Carm.* XI 11); *Nescivi, fateor* (*Carm.* XI 16); *Inter delicias* (*Carm.* XI 23); *Ista meis manibus* (*Carm.* XI 13); *Aspexi digitos* (*Carm.* XI 14); *Quid tam dulce darent* (*Carm.* XI 15); *Transmissas epulas* (*Carm.* XI 18); *Hinc me deliciis* (*Carm.* XI 20).

¹⁰ Teksty poezji Wenancjusza Fortunata przytaczane w niniejszym artykule podaje się za: Venance Fortunat, *Poèmes*, t. I–III, wyd., przeł. i oprac. M. Reydellet, Les Belles Lettres, Paris, 1994–2004. Odejściem od praktyki stosowanej w wydaniu M. Reydelleta jest zachowanie tradycyjnej pisowni: przykładowo u, U oznacza samogłoskę, v, V oznacza spółgłoskę, i, I oznacza zarówno samogłoskę, jak i spółgłoskę.

¹¹ Przekład zamieszczonych fragmentów podaje się za: T. Gacia, „*Flumine nectareo*” Wenancjusza Fortunata – wiersz jako podarunek przyjaźni, RH t. 68–69 (2010–2011), z. 3, s. 229–236.

W nagrodę za swą skromność talent niebieski dostanie,
Na godach, gdzie ją wiodą, wieczny przyjmie ją Król¹².

Interesujące jest to, że w wierszu tym – w kontekście motywu dziewictwa – poeta sytuje wzmiankę o Maryi:

ut pariter sanctae iuncta merearis Mariae
gaudia perpetuo concelebrare choro (w. 33–34).

Byś także zasłużyła – z Maryją świętą złączona –
na to, by w wiecznym chórze śpiewać radosną pieśń¹³.

Utwór *Culmina multa polos* w wydaniu krytycznym M. Reydelleta nosi tytuł: *In nomine Domini Nostri Iesu Christi et domnae Mariae matris eius de virginitate*. Został skomponowany z okazji objęcia przez Agnieszkę funkcji przełożonej klasztoru w Poitiers i jej dedykowany: *Haec tibi, cara Deo, meritis venerabilis Agnes / offero [...]* (w. 393–394). Wiersz liczy 200 dystychów elegijnych i jest jednym z najdłuższych utworów poetyckich Fortunata. Maria I. Campanale, uczona badająca techniki poezji późnego antyku i wczesnego średniowiecza, określa utwór jako epitalamium mistyczne, dostrzegając w nim strukturę typową dla epitalamium. Analizuje także wykorzystanie i funkcjonowanie języka poetyckiego Owidiusza, szczególnie z jego *Heroid*¹⁴. Temat miłości między *sponsa* a *sponsus*, znany przecież także z Pisma Świętego, choćby z Pieśni nad Pieśniami, o czym nie trzeba tu przypominać, zostaje jednak rozpracowany przez Fortunata na wzór miłości opisywanej zwłaszcza przez poetę z Sulmony. W naszej krótkiej prezentacji utworu, traktując go jako *exemplum* tematu miłości oblubieńczej między dziewicą a Chrystusem w poezji chrześcijańskiej, dodatkowo z odniesieniem do dziewictwa Maryi, nie będziemy relacjonować całej jego treści. Jest ona zresztą dość skomplikowana i odzwierciedla charakterystyczne dla Wenancjusza Fortunata łączenie (czy mieszanie) gatunków poetyckich w ramach jednego utworu. Zwracamy jednak uwagę na obecność motywu listu pisanego przez oblubienicę do swego ukochanego, który jest gdzieś daleko. Jak uważa A. Bisanti w opracowaniu traktującym w wyczerpujący sposób na temat komentowanego przez nas utworu, tego rodzaju list jest jego

---

¹² Przekład zamieszczonych fragmentów podaje się za: T. Gacia, *Wenancjusz Fortunat, Do dziewic (Inter apostolicas). Wstęp i przekład*, w: *Ut in omnibus glorificetur Deus. Księga pamiątkowa ofiarowana siostrze profesor Ambrozji Jadwidze Kalinowskiej OSB*, red. M. Jodkowski, Olsztyn 2013, s. 133–137.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. M. I. Campanale, *Il De virginitate di Venanzio Fortunato (carm. 8,3 Leo), un epitalamio mistico*, „*Invigilata lucernis*” 1980, n. 2, s. 75–128.

szczytem dramatycznym¹⁵. Przywołanie owego szczegółu niech będzie pomocą dla czytelnika naszego przekładu. Ujmując najkrócej całość utworu, można powiedzieć, że poeta ukazuje intronizację dziewicy w niebie. Zajmie ona miejsce wśród wielkich postaci z dziejów Starego Testamentu i z historii Kościoła (obok męczenników i biskupów). W gronie zaś samych dziewic pierwsze miejsce przysługuje Maryi. Zatrzymując się przy Niej właśnie, poeta włącza w opis nieba motywy charakterystyczne dla topiki *locus amoenus* – obecne w wielu wierszach Fortunata. Elementy tego rodzaju obrazowania wykorzystuje on i w tym utworze, łącząc w jeden obraz piękno kwiatów i rozśpiewany orszak dziewic zdążający przez niebiańskie łąki. Ciekawym wszakże elementem tego obrazu jest motyw owiec. To dziewicza trzoda Baranka, prowadzona przez Maryję. Pasterze i owce są – jak wiadomo – istotnym elementem antycznej bukoliki, z którą topika *locus amoenus* bardzo ściśle się wiąże¹⁶. Ale powiązanie postaci Maryi z metaforą pasterską jest dość oryginalne. Warto odnotować, że tego rodzaju asocjacje znajdziemy u Fortunata również w utworze o incipicie *Lingua prophetarum* – poemacie pochwalnym ku czci dziewictwa, macierzyństwa i wniebowzięcia Matki Bożej, wypełnionym reminiscencjami biblijnymi, z typologią starotestamentową. Maryja jest dla Fortunata wzorem chrześcijańskiego dziewictwa, a samo dziewictwo i klasztor stanowi w jego poezji nowy *locus amoenus*, antycypację rzeczywistości wiecznej¹⁷. Ten fragment twórczości Wenancjusza Fortunata mówi, że jego czasy to brzask średniowiecza.

Z długiego utworu wybraliśmy i przełożyliśmy fragmenty, które nie tyle streszczają treść całego utworu, co pozwalają wkomponować idee w nim zawarte w tematykę numeru czasopisma. Staraliśmy się jednak tak je wybrać, aby zamieszczony tekst przekładu był logiczny i ciągły oraz zachęcił czytelnika do lektury całości w języku oryginalnym. Można tu wyrazić nadzieję, że także całość *Culmina multa polos* doczeka się polskiego tłumaczenia.

Na koniec konieczna jest uwaga dotycząca techniki przekładu. Jeśli chodzi o metrum elegijne, w którym utwór został skomponowany, nie ma ono polskiego odpowiednika w ekwimetrycznym przekładzie poezji łacińskiej, stosowanym często w naszym systemie wersyfikacyjnym. Tłumacząc utwór, dokonałem jego przekształcenia w warstwie strukturalnej, dzieląc go na czterowersowe strofki. W każdej z nich wers pierwszy jest jedenastozgłoskowcem, a właściwie dwunastozgłoskowcem katalektycznym (z ostatnim

---

¹⁵ Por. A. Bisanti, „*For absent friends*”. *Il motivo dell’assenza in alcuni carmi di Venanzio Fortunato*, „*Rivista di letterature classiche*”, vol. 61. n. 3, 2009, s. 626–658, zwłaszcza s. 629–633.

¹⁶ Por. T. Gacia, *Topos locus amoenus w łacińskiej poezji chrześcijańskiego antyku*, „*Vox Patrum*”, 28 (2008), t. 52, s. 187–198.

¹⁷ Por. tenże, *Vernalia tempora mundo*, dz. cyt., s. 165.

wyrazem oksytonicznym), wers trzeci – dwunastozgłoskowcem, natomiast drugi i czwarty to dziewięciozgłoskowce. Tego rodzaju eksperyment – moim skromnym zdaniem – pozwoli polskiemu czytelnikowi usłyszeć po części echo rytmu łacińskiej poezji elegijnej, a jeśli nie, to wiersz przynajmniej da się jakoś czytać.

Przekład

Culmina multa polos radianti lumine
complant,
laetanturque piis agmina sancta choris.
Carmine Davidico plaudentia brachia
texunt,
creditur et sacro tripudiare gradu.

Od rzeszy zbawionych promienny lśni
blask,
to nieba weselą się chóry
i psalmów Dawida śpiew słyhać
radosny –
korowód, oklaski i tańce.

Cœtibus angelicis hominum sociata
propago,
reddit honorificum laudis amore sonum,
alternis vicibus divina pœmata psallunt
atque Creatori mystica verba canunt.

Te hufce aniołów i ludzi ów tłum
z miłością oddają hołd Stwórcy,
i pieśni nabożne śpiewają na przemian,
i wielbią go hymnem mistycznym.

[...]
Inde Dei genitrix, pia virgo Maria coruscat,
virgineoque agni de grege ducit oves:
ipsa puellari medio circumdata cœtu,
luce pudicitiae splendida castra trahit.

[...]
Maryja jak zorza poranna tam lśni
na przedzie, a za Nią w Jej ślady
dziewice ze świętej owczarni Baranka
zdążają w świetlistym orszaku.

Per paradisiacas epulas sua vota canentes,
ista legit violas, carpit et illa rosas.
pratorum gemmas ac lilia pollice
rumpunt
et quod odoratum est flore comante metunt.
[...]

Na rajskich biesiadach usłyszysz ich
śpiew,
ta fiołki, a tamta rwie róże,
w ich dłoniach są lilie kwitnące
i zioła z łąk wonne przynoszą.
[...]

Respice qui voluit nasci de ventre puellae
et Domini summi qua caro carne venit.
Spiritus intactam¹⁸ venerabilis adtigit
alvum,
virgineam cupiens inhabitare domum.

Spójrz! Z łona Dziewicy narodził się Pan,
i w ciało człowiecze przyobłókl,
Duch Święty zaś dotknął czystego Jej łona,
chcąc w domu w dziewiczym
zamieszkać.

¹⁸ Inaczej niż w wydaniu M. Reydelleta, Venance Fortunat, *Poèmes*, dz. cyt., t. II, s. 129–146 (por. przyp. 10) przyjmujemy lekcję *inctactam* zamiast *intactum*. Rzeczownik *alvus*, do którego odnosi się *inctactum*, funkcjonuje raczej w rodzaju żeńskim. Jedynie w archaicznym tekstach łacińskich można go spotkać w rodzaju męskim. Zresztą M. Reydellet w nocie do niniejszego wersu podaje – wśród innych – także przyjętą przez nas lekcję.

Hanc Deus ingrediens hominis quæ
nesciit usum,
sola suo nato conscia virgo viro.
Concipiente fide, nullo se semine lusit
et quo factus homo est, non fuit alter
homo.

Virginitas felix quæ partu est digna
Tonantis,
quæ meruit dominum progenerare
suum.
templa Creatoris sunt membra pudica
puellæ
et habitat proprius tale cubile Deus.
[...]

Intemerata Deum suspendit ad ubera
natum
et panem cœli munere lactis alit.
Hoc ergo in sponsæ nunc viscera diligit
ipse
quod prius in matrem legit honore
sacer.
[...]

Pectora liberius penetrat sibi cognita
soli
et quo nemo fuit, laetior intrat iter.
Haec sua membra putans quæ nulla
iniuria fuscatur,
quæ neque sunt alio participata viro,
[...]

Dic ubi sis, quem exspecto gemens, qua
te urbe requiram
quave sequar, nullis femina nota locis.
Ipsa venire velim, properans si possit in
astris,
pendula sideream planta tenere viam.

Nunc sine te fuscis graviter nox occupat
alis
ipsaque sole micnas est mihi cæca dies.
Lilia, narcissus, violæ, rosa, nardus,
amomum,
oblectant animos germina nulla meos.

Gdzie człowiek nie dotarł, tam przybył
sam Bóg,
a dom ten dla Syna otwarła;
i z wiarą poczęła – nie poprzez nasienie,
i wtedy Bóg stał się człowiekiem,

Szczęśliwa Dziewica, bo godna, by Bóg –
Pan świata, mógł z Niej się narodzić,
tak ciało Dziewicy świątynią się stało –
przez czystym mieszkaniem dla
Stwórcy.
[...].

Tuliła więc Boga, On piersi Jej ssał,
Chleb z nieba karmiła swym mlekiem,
Więc On teraz kocha to w oblubienicy,
co wcześniej zobaczył w swej Matce.
[...]

On chętniej przychodzi do serc, które
zna,
tam wchodzi, gdzie nikt jeszcze nie był,
do Niego należy więc ciało dziewicy –
nietknięte i wolne od skazy.

„O powiedz, gdzie jesteś, bo czekam i
łkam,
wszak nie wiem, jak iść mam do miasta,
a chciałabym pobiec i dotrzeć tą drogą
do gwiazd – ja, drżąca gałązka.

Bez Ciebie i jasne mrocznymi są dni,
noc skrzydła złowieszcze rozwija.
Lilie, narcyzy, nard, róże, fiołki
i balsam – nie cieszą mej duszy.

Ut te conspiciam, per singula nubila
pendo
et vaga per nebulas lumina ducit amor.
Ecce procellosos suspecta interrogo
ventos,
quid mihi de domino nuntiet aura meo?

By ujrzeć Cię, każdą przeskukam więc
z chmur,
choć kocham, w mgłę błędzą me oczy;
więc pytam o Ciebie wichury i burze:
czy wy coś Panu o wym wiecie?

Proque tuis pedibus cupio cæmenta
lavare
et tua templa mihi tergere crine libet.
[...]
Tu tamen esto memor, quoniam tua vota
requiro;
est mihi cura tui, sit tibi cura mei.

Ja pragnę być sługą i paść do Twych
stóp,
i Twoją świątynię mym włosom wycie-
rać. [...]
Wiedz tylko: przy Tobie wciąż trwam
mym pragnieniem;
ja kocham, Ty także mnie kochaj”.

[...] Condolui pariter, lacrimarum flumi-
na tersi
oscula dans rutilis mellificata favis.
Nunc igitur regnet, placitoque fruatur
amore
quæ mihi jam pridem pectore juncta
fuit».

„Pociechę jej dałem, otarłem jej łzy,
i miód na szkarłat warg wlałem.
Niech przeto króluje, zażywa miłości,
Bo w sercu mym dawno już była”.
[...]

[...] Adsensu fremit aula poli, residente
senatu:
nomen perpetuo scribitur inde libro.
Traditur æternum mansura in sæcula
censum,
virginis in thalamos fundit Olympus
opes.
[...]

W pałacu niebieskim, gdzie senat już
siadł,
wpisują jej imię do księgi,
przyznają jej posag, a w ślubną komnatę
spływają bogactwa Olimpu. [...]

Bibliografia

Aigrain R., *Sainte Radegonde*, Paris 1987.

Bisanti A., „*For absent friends*”. *Il motivo dell’assenza in alcuni carmi di Venanzio Fortunato*, „*Rivista di letterature classiche*”, vol. 61. n. 3, 2009, s. 626–658, zwłaszcza s. 629–633.

Campanale M. I., *Il De virginitate di Venanzio Fortunato (carm. 8,3 Leo), un epitalamio mistico*, „*Invigilata lucernis*”, 1980, n. 2, s. 75–128.

Cytowska M., *Ostatni poeta starożytności – Wenancjusz Fortunatus*, „*Meander*”, 28 (1973), s. 307–320;

- Favreau R., (dir.), *Radegonde de la couronne au cloître*, Poitiers 2005.
- Gäbe S., *Radegundis: sancta, regina, ancilla. Zum Heiligkeitsideal der Radegundisviten von Fortunat und Baudonivia*, „Francia”, 16 (1989), s. 1–30.
- Gacia T., *Wenancjusz Fortunat, Do dziewic (Inter apostolicas). Wstęp i przekład*, w: *Ut in omnibus glorificetur Deus. Księga pamiątkowa ofiarowana siostrze profesor Ambrozji Jadwidze Kalinowskiej OSB*, red. M. Jodkowski, Olsztyn 2013, s. 133–137.
- Gacia T., „*Flumine nectareo*” *Wenancjusza Fortunata – wiersz jako podarunek przyjaźni*, RH t. 68–69 (2010–2011), z. 3, s. 229–236.
- Gacia T., *Vernalia tempora mundo... Wenancjusz Fortunat i jego poezje liryczne*, Lublin 2014.
- George W. J., *Venantius Fortunatus: a Latin poet in Merovingian Gaul*, Oxford 1992.
- Gregorius Turonensis, *Historia Francorum* IX 42, PL 71, s. 522–523.
- Joye S., *Basine, Radegonde et la Thuringe chez Grégoire de Tours*, „Francia”, 32 (2005), nr 1, s. 1–18.
- Kleinmann D., *Radegonde une sainte européenne*, Graz 1998 Loudun 2000; *La riche personnalité de sainte Radegonde. Conférences et homélies prononcées à l'occasion du XIVe centenaire de sa mort (587–1987)*, Poitiers 1988.
- Mérindol Ch., *Le culte de sainte Radegonde et la monarchie française à la fin du Moyen Âge*, w: *Les Religieuses dans le cloître et dans le monde, des origines à nos jours*, Saint-Étienne 1994, s. 789–795.
- Navarra L., *Venanzio Fortunato, Dizionario patristico e di antichità cristiane*, vol. 2, red. A. di Berardino, Casa Editrice Marietti 1984, 3556–3558.
- Pietri L., *Venanzio Fortunato e il suo tempo: convegno internazionale di studio* (Valdobbiadene – Treviso, 29 XI–1 XII 2001), Treviso 2003.
- Sanctae Radegundis reginae vita duobus libris composita. Liber primus. Auctore Venantio Fortunato Episcopo Pictaviensi*, PL 88, 651–664; przekład: T. Gacia, *Radegunda z Turyngii. Teksty źródłowe od VI do XII wieku. Tłumaczenia z języka łacińskiego, wstęp i objaśnienia*, Włoszczowa 2015, s. 23–46.
- Saxer V., *Radegonda, Dizionario patristico e di antichità cristiane*, vol. 2, red. A. di Berardino, Casa Editrice Marietti 1984, 2968–2969.
- Venance Fortunat, *Poèmes*, t. I–III, wyd., przeł. i oprac. M. Reydellet, Les Belles Lettres, Paris, 1994–2004.
- Venantius Fortunatus, *Opera poetica*, wyd. F. Leo, Weidmann, Berlin 1881 (Monumenta Germaniae Historica. Auctores antiquissimi IV 1).
- Venanzio Fortunato, *Opere*, t. I, wyd., przeł. i oprac. S. Di Brazzano, Società per la Conservazione della Basilica di Aquileia – Città Nuova Editrice, Gorizia – Roma 2001.

Summary

WENANCJUSZ FORTUNAT (VENANTIUS FORTUNATUS), *POEZJE (POETRY), VIII 3 (FRAGMENTS).* INTRODUCTION AND POLISH TRANSLATION.

The paper is the translation of selected fragments of the poem contained in the eleventh book of *Carmina* by Venantius Fortunatus, a poet of the end of antiquity and the beginning of the Middle Ages. The work composed in the elegy recital was written on the occasion of taking over the function of the superior monastery in Poitiers by Agnes and was dedicated her. It is described as a mystical epitaphalium. The translation is provided with an introduction and explanations.

Keywords: Venantius Fortunatus, poetry, Agnes of Poitiers, virginity, Holy Mary, mystical epithalamium

Słowa kluczowe: Wenancjusz Fortunat, poezja, Agnieszka z Poitiers, dziewictwo, Maryja, epitalamium mistyczne

Ks. Tadeusz GACIA – ur. w 1961 r. we Włoszczowie, ksiądz diecezji kieleckiej, dr hab. nauk humanistycznych (literatura rzymska), prof. KUL, kierownik Katedry Filologii Łacińskiej w Instytucie Filologii Klasycznej KUL, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach, adres internetowy: tadeusz.gacia@kul.lublin.pl. Publikacje książkowe: *Metaforyka agonistyczna w literaturze łacińskiej chrześcijańskiego antyku*, Kielce 2007; *Vernalia tempora mundo... Wenancjusz Fortunat i jego poezje liryczne*, Lublin 2014, *Radegunda z Turynгии. Teksty źródłowe od VI do XII wieku*. Tłumaczenia z języka łacińskiego, wstęp i objaśnienia, Włoszczowa 2015; *Beda Czcigodny, Natura wszechświata. Czas i jego rodzaje. Rachuba czasu*, tł. zbiorowe z jęz. łac., red. T. Gacia, wstępem opatrzył H. Wąsowicz, objaśnienia dała N. Turkiewicz, Lublin, 2015; *Amalariusz z Metz, Dzieła, t. I. Święte obrzędy Kościoła*. Przekład zbiorowy z języka łacińskiego, red. ks. T. Gacia, wstęp ks. J. A. Ihnatowicz, przyp. i bibl. A. Strycharczuk, Lublin 2016.

